

FEKETE KÁROLY

Berkesi Sándor

(1944–)

Berkesi Sándor Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas karnagy a magyar református kóruskultúra egyik legjelentősebb formálója, Debrecen város díszpolgára (2007), Budapesten született 1944. június 6-án, munkásszülők gyermekeként. 1962-ben érettségizett a Budapesti Zenei Gimnáziumban és a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában. 1967-ben szerzett diplomát a Zeneakadémia középiskolai énektanár és karvezetőképző tanszakán. Ugyanettől az évtől tanára lett a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának és karnagya a Kollégiumi Kántusnak, vezetője az Országos (majd a Tiszántúli és Tiszáninneni, Királyhágómelléki és Székelyudvarhelyi) Nyári Kántorképző Tanfolyamoknak. 1991-ben főállású tanárra lett a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Debreceni Konzervatóriumának, amelynek azt megelőzően óraadója volt. 1994-ben főiskolai docenssé nevezték ki.

A Tiszántúli Református Egyházkerület és a Debreceni Református Kollégium egyházzenei igazgatói tisztét 1999–2016-ig töltötte be. Ebben az időben tisztségéhez kötötten énektanára lett a Debreceni Református Hittudományi Egyetemnek is.

A rendszerváltást követő években nagy szerepet játszott az újrainduló református közoktatás és felsőoktatás szakmai megalapozásában: Nagykőrösön (1992/93), Sárospatakon (1993/94 és 2015/16), a debreceni Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskolán (1995–1998), a nagyváradi Sulyok István Református Főiskolán és 1999 óta jogutódján, a Partiumi Keresztény Egyetemen (1999–2016).

Berkesi Sándor munkássága elsődlegesen a Kollégiumi Kántus életében lett igen meghatározó. A Kollégiumi Kántus legújabb kori fénykora az 1967/68-as tanévtől kezdődött, amikor Berkesi Sándor lett a gimnázium új énektanára és a Kántus karnagya. Berkesi Sándor zeneakadémiai tanulmányainak ideje egybeesett Kodály Zoltán életének utolsó öt esztendejével, amelyek alatt a személyes hatások, találkozások elkötelezetté tették őt a magyar zene ügye mellett. Az idősebb Kodály-tanítványok keze alatt még mélyebbre ereszkedtek az ügyszeretet gyökerei. A fiatal karnagy életre szólóan elraktározta magában a pedagógus, karmester, „néptanító” Ádám Jenő, a zeneszerző és zenetudós Bárdos Lajos és a hitvalló református zenei szaktekintély Gárdonyi Zoltán alakját. A tőlük tanult szakmai-lelki hozzáállással rövid idő alatt látványos eredményeket ért el Debrecenbe kerülése után. Händel János passiójának magyarországi bemutatója, a Kóruspódium és az Éneklő Ifjúság rendezvényein való folyamatos jelenlét, újabb és újabb, a Kántusnak írt és ajánlott, ősbemutatókon elhangzott művek sora, az 1975-től kezdődő külföldi hangversenykörutak, az eddig megjelent hanglemezek, CD-lemezek, külföldi műsoros kazetták, rádió- és TV-felvételek, nemzetközi kórusversenyek kiemelkedő helyezései bizonyítják, hogy a Kántus-alapító Maróthi György professzor magvetése nem volt hiábavaló.

Berkesi Sándor a Kollégium és a Kántus hagyományainak tudatos vállalásával formálta ki azt a karakterisztikus arcélt adó repertoárt, amelyben megférnek egymás mellett a bibliai szövegekre készült művek, a klasszikus magyar költők versmegzenésítései (ahogyan Kodály nevezte, a „megkésett melódiák”) és a magyar folklór gyöngyszemei. Ezek a markáns vonások eredményezik a prófétikus üzenet zengő megszólaltatását, amely összecseng azzal a programmal, hogy „a szegények iskolájának” nevezett Kollégium tehetséggondozó és nevelő munkájának minden időben szerves alkotóeleme volt az európai értékek és a magyarság népi kultúrájának őrzése, az irodalom pártolás és a hitvallásos öntudat képviselése.

A Kántus közösségformáló ereje Berkesi Sándor tanár-karnagyi munkája nyomán a magyar zenei köznevelés egyik különlegessége lett. A Kollégium diáknemzedékei emlékeznek hálával vissza azokra az évekre, amelyeket Kántus-tagként tölthettek el. Kitörölhetetlen élményeket és mérhetetlen lelki-szellemi meg gazdagodást jelentett tagjává válni ennek a közösségnek, s ez az apáról fiúra szálló élménysor táplálja ma is a kórus életének kontinuitását. Ennek a zenei köznevelésnek köszönheti a Kollégium, hogy diákjai előkelő helyezéseket értek el a Bartók (1971), Kodály (1973), Liszt (1975) és Erkel (1993) műveltségi versenyeken, hogy megillessék a Kántust a Gárdonyi Zoltán-kézirattár és hagyaték őrzésének joga, valamint a Kántus teremtette zenei színvonal miatt válhatott évtizedekre otthonává a magyar református kántorképzés ügyének a Kollégium ősi épülete, újabban pedig a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Debreceni Konzervatóriuma karvezető diplomásainak gyakorló terévé lettek a Kántus próbái és előadásai.

A Kántus célkitűzései között központi jelentőségű lett az elmúlt időszakban a Kárpát-medence magyarságának zenei lelkigondozása. A zenei anyanyelvűség hangzóvá tételét a falusi gyülekezetek templomaitól a koncertpódiumokig egyformán magas művészi töltéssel képviseli a Kollégiumi Kántus. A református gyülekezetekhez fűződő szoros kapcsolatok ápolása következtében a Kántus méltán vált fogalomná a hazai reformátusság és a határokon túli magyarság szemében. Az énekkar a magyar protestáns egyházzene „nagyköveteként” fontos misziót vállal fel, bárhol is jár a világon, Erdélytől Amerikán át Japánig.

Berkesi Sándor kórusaival számos hazai és külföldi kórusversenyen nyert előkelő helyezést.¹ Zenei felvételei a televízióban, rádióban, hanglemezen és

---

¹ Szakmai díjak: 1982 – Debreceni Bartók Béla Nemzetközi Kórusverseny I. díj, Közönségsdíj, Karnagyi különdíj (Kántus); 1984 – Middlesbrough (Anglia) Nemzetközi Kórusverseny I. díj (Kántus); 1988 – Spittal (Ausztria) Nemzetközi Kórusverseny II. díj (Kántus); 1990 – Maasmechelen (Belgium) Nemzetközi Kórusverseny I. díj (Debreceni Orvostudományi Egyetem Kórusa); 1997 – Budapesti Nemzetközi Kórusverseny Aranydiploma, Karnagyi Különdíj (Kántus); 1999 Galánta – arany minősítés (FIRESZ – kórus, a szlovákiai Fiatal Reformátusok Szövetségének Kamarakórusa); 2000 – Debreceni Bartók Béla Nemzetközi Kórusverseny a Bartók Rádió különdíja és karnagyi különdíj (Partiumi Keresztény Egyetem Vegyes Karával/Nagyvárad); 2002 – Busan (Dél-Korea) Kórusolimpia – két ezüst fokozat: ifjúsági vegyes karok és a-cappella folklór (Kántus); 2003 –

CD-lemezen terjedtek el.² Publikációs tevékenysége is jelentős.³ Tanulmányai, cikkei folyamatosan jelennek meg a legkülönbözőbb egyházi, kulturális és szakmai folyóiratokban.

Berkesi Sándor munkásságát díjakkal és kitüntető címekkel is elismerték: Csokonai-díj (1994), Debrecen díszpolgára (2007), az Erkel Ferenc Társaság tiszteletbeli tagja (2016), Liszt Ferenc-díj (1999), Szenci Molnár Albert-díj (2002), Kodály Zoltán-díj (2006), a Magyar Kultúra Lovagja (2013), a Magyar Érdemrend Tiszti Keresztje (2013), Károlyi Gáspár-díj (2013), a Sárospataki Református Teológiai Akadémia tiszteletbeli tanára (2017). A magyar protestáns énekkultúra megőrzését és továbbadását elhivatottan szolgáló értékteremtő művészi és tanári pályája, valamint a határon túli magyarság körében végzett kiemelkedő zenepedagógusi munkája elismeréseként 2018. március 15-én megkapta a Kossuth-díjat.

Budapest – III: Kodály Zoltán Magyar Kórusverseny Ifjúsági Vegyes Karok kategória I. díj, a Debreceni Kórusversenyiroda különdíja és a Kodály Zoltánné Péczeli Sarolta által adományozott Nagydíja (Partiumi Keresztény Egyetem Vegyes Kara). Egyéb díjak: 1996 – A Debreceni Orvostudományi Egyetemtől Pro Universitate-díj (DOTE kórus); 1997 – Magyar Örökség-díj (Kántus); 2001 – A közjó szolgálatáért-díj (a Királyhágómelléki Ref. Egyházkerület díja) (Partiumi vegyes kar); 2003 – Debrecen Önkormányzatának Pro Urbe díja (Kántus).

2 Hanglemezek: 1977 – Magyar Zsoltárok (Kántus), 1986 – Gárdonyi Zoltán: Bibliai zsoltárkórusok és orgonaművek (Kántus), Magyar protestáns énekek (Kántus). CD-lemezek: 1987 – Magyar protestáns énekek (Kántus), 1995 – Cherubini és Szokolay oratórikus művei (Kántus, DOTE kórus, Debreceni Filharmónikus Zenekar), 1997 – Koncertfelvétel a Ref. Világszövetség Nagygyűlésén a debreceni Nagytemplomban (Kántus), 1999 – Stúdiófelvétel a Kántussal Hollandiában, 2000 – Stúdiófelvétel a FIRESZ (Fiatel Reformátusok Szövetsége) kamarakórusával Jókán és Somorján (Szlovákia), 2001 – Közreműködés Gárdonyi Zsolt szerzői lemezén (Kántus), 2002 – Kántus (felvételválogatás az előző évtizedekből, I. sorozat), 2003 – Kántus (felvételválogatás az előző évtizedekből, II. sorozat), 2005 – Közreműködés a Református Kollégium Csokonai-lemezén (Kántus). – Kántus (felvételválogatás az előző évtizedekből, II. sorozat); 2013 – Imádság az én énekm, jubileumi összeállítás a Debreceni református Kollégium kórusainak előadásában; 2013 – Áldott legyen az Istennek neve – Válogatás a Kántus koncertfelvételeiből.

3 1991: „*Tartsd fel a zászlót!*” – Énekes Cserkészkönyv; 1993: „*Tenéked zengnek éneket*” – Gyülekezeti énekiskola; 1996: „*Ádám Jenő emlékezete*”; 2002: Kodály: Az 50. genfi zsoltár – műelemzés (angol nyelvű dolgozat a 120. születésnapon a Nemzetközi Kodály Társaság felkérésére); 2006: „*Az Úrnak zengjen az ének*” – ifjúsági énekeskönyv a Magyar Református Egyházak Tanácskozó Zsinatának és a Kálvin Kiadónak közös kiadásában. Berkési Sándor válogatott írásait, előadásait és a vele készült beszélgetéseket tartalmazza a 2007-ben megjelent *A zengő Ige szolgálatában* című könyve.

Válogatott írásai:

- Ökumenikus énekeskönyv, Budapest, 1981 (Beharka Pállal, Máté Jánossal és Trajtler Gáborral).
- „Tartsd fel a zászlót! Énekgyűjtemény cserkészeknek” (szerk., Debreceni Református Kollégium, Debrecen, 1991 [Cserkészfüzetek, 1.]).
- „Te néked zengek éneket” – Gyülekezeti énekiskola (Országos Református Tanár-egyesület, Debrecen, 1994).
- Dicsérvétek az Urat! Gyermek és ifjúsági énekek, Budapest, 1986 (Berkesi Gáborral, Draskóczy Lászlóval és Hamar Istvánval).
- Virág és pillangó. Kóruskönyv huszadik századi magyar művekből. Egyneműkarok, Budapest, 2000 (Erdei Péterrel és Kollár Évával).
- Zengő csudaerdő. Kóruskönyv huszadik századi magyar művekből. Vegyes karok, Budapest, 2000 (Erdei Péterrel és Kollár Évával).
- Kórusművek egyházi iskolák számára. Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc, Budapest, 2002 (Református pedagógiai és katechetikai füzetek 5).
- Kodály: Az 50. genfi zsoltár – műelemzés (angol nyelvű dolgozat a 120. születésnapon a Nemzetközi Kodály Társaság felkérésére), Budapest, 2002.
- „Az Úrnak zengjen az ének” – Ifjúsági énekeskönyv (szerk., Kálvin Kiadó, 2006).
- A zengő Ige szolgálatában. Válogatott írások, előadások és beszélgetések, Debrecen, 2007 (Református Tiszántúl kiadványai 2).
- „Énekeljete, zengedeztetek Néki! 1.” – Kórusgyűjtemény (szerk., Főnix Zene-műhely, 2016).
- Ádám Jenő, a néptanító – Debreceni Szemle 24 (2016)/3, 241–247.*
- Kodály és a református egyházzene – Debreceni Szemle 25 (2017)/3, 332–339.